

Zasebni sistemi pokojninskega zavarovanja

Njihova vloga pri ustreznih
in vzdržnih pokojninah

Evropska komisija

Ta publikacija je izšla ob podpori programa Skupnosti za zaposlovanje in socialno solidarnost (2007–2013). Ta program upravlja Generalni direktorat za zaposlovanje, socialne zadeve in enake možnosti pri Evropski komisiji. Uveden je bil za finančno podporo uresničevanju ciljev Evropske unije na področju zaposlovanja in socialnih zadev, kot so opredeljeni v socialni agendi, in s tem prispeva k doseganju ciljev lizbonske strategije na teh področjih.

Sedemletni program je namenjen vsem zainteresiranim stranem, ki lahko pomagajo oblikovati razvoj ustrezne in učinkovite zakonodaje in politik na področju zaposlovanja in sociale v EU-27, državah Efte-EGP ter državah kandidatkah in državah, ki so potencialne kandidatke za članstvo v Evropski uniji (EU).

Cilj programa Progress je povečati prispevek EU podpori zavezam in prizadevanjem držav članic za ustvarjanje novih in boljših delovnih mest ter oblikovanje tesneje povezane družbe. V ta namen bo program Progress ključen pri:

- zagotavljanju analiz in strateškega svetovanja na področju politik Progress;
- spremljanju in poročanju o izvajanju zakonodaje in politik EU na področju politik Progress;
- spodbujanju prenosa politik, znanja in podpore med državami članicami glede ciljev in prednostnih nalog Evropske unije ter
- izmenjavi stališč zainteresiranih strani in širše družbe.

Več informacij najdete na:
<http://ec.europa.eu/progress>

Zasebni sistemi pokojninskega zavarovanja

Njihova vloga pri ustreznih in vzdržnih pokojninah

Evropska komisija

Generalni direktorat za zaposlovanje, socialne zadeve in enake možnosti

Enota E.4

Rokopis je bil dokončan decembra 2009

Niti Evropska komisija niti osebe, ki delujejo v njenem imenu, niso odgovorne za uporabo podatkov iz te publikacije.

© Fotografije: 123RF

Za uporabo ali reprodukcijo fotografij, za katere Evropska unija nima avtorskih pravic, je treba za dovoljenje zaprositi neposredno imetnika ali imetnike avtorskih pravic.

Europe Direct je služba za pomoč pri iskanju odgovorov na vprašanja v zvezi z Evropsko unijo

Brezplačna telefonska številka (*):
00 800 6 7 8 9 10 11

(*) Nekateri operaterji mobilne telefonije ne dovoljujejo vzpostavitve zveze s številkami 00 800 ali pa te klice zaračunavajo.

Veliko dodatnih informacij o Evropski uniji je na voljo na internetu. Dostop je mogoč na strežniku Europa (<http://europa.eu>).

Kataloški podatki in povzetek so navedeni na koncu te publikacije.

Luxembourg: Urad za publikacije Evropske unije, 2010

ISBN 978-92-79-15199-6
doi:10.2767/143

© Evropska unija, 2010
Reprodukcija je dovoljena z navedbo vira.

Printed in Belgium

TISKANO NA BELEM PAPIRJU, KI NE VSEBUJE ELEMENTARNEGA KLORA (ECF)

VSEBINA

Uvod	4
Zasebni sistemi pokojninskega zavarovanja	6
Vloga zasebnih sistemov pokojninskega zavarovanja se povečuje	6
... vendar je raznolika	7
Zagotavljanje ustreznosti naložbenih, zasebno upravljanih sistemov	10
Stopnje kritja in prispevkov	10
Višina pokojnin: tvegano področje	11
Spoprijemanje s tveganjem prekinitve kariere	12
Tveganje dolgoživosti: faza izplačil	14
Pred tveganjem dolgoživosti se je mogoče zaščititi le z rentami	15
Iskanje najugodnejše rešitve za finančno tveganje	16
Ravnovesje med tveganjem, varnostjo in dostopnostjo	17
Zavarovanje višine prejemkov	17
Vpliv dajatev in stroškov	18
Omejevanje stroškov	18
Potrebno je boljše finančno izobraževanje	19
Spodbujanje finančnega izobraževanja	19
Boljše obveščanje	20
Vpliv davčne politike	20
Koristi davčnih spodbud so negotove	21
Potrebno je boljše spremljanje	22
Vpliv krize	24
Sklepi	26

Uvod

Evropska komisija in Odbor za socialno zaščito sodelujeta z državami članicami pri obravnavanju problema staranja prebivalstva, da bi podprla, spremljala in ocenila vpliv reform sistemov pokojninskega zavarovanja. Glavna cilja tega sodelovanja sta omogočanje ustreznih pokojnin in zagotavljanje dolgoročne vzdržnosti sistemov pokojninskega zavarovanja. Odbor za socialno zaščito je med prizadevanjem za doseganje skupno dogovorjenih ciljev za zagotavljanje pokojnin pregledal večino političnih izzivov v zvezi z zakonsko določenimi javno upravljanimi sistemi pokojninskega zavarovanja, ki so financirani po dokladnem sistemu. To se dobro ujema z dejstvom, da se levji delež prihodkov za upokojene danes zagotavlja iz takšnih sistemov. To velja celo za tistih nekaj držav (npr. za Dansko, Irsko, Nizozemsko in Združeno kraljestvo), v katerih so imeli zasebni sistemi že na začetku pomembno uradno vlogo pri skupnem zagotavljanju prejemkov.

V zadnjem desetletju pa je veliko držav članic v okviru reform, s katerimi so želele okrepiti vzdržnost sistemov pokojninskega zavarovanja, poskušalo bolj neposredno spodbuditi sodelovanje socialnih

partnerjev in posameznih državljanov pri zagotavljanju pokojnin, tako da so povečale vlogo, ki jo bodo imeli vnaprej financirani, zasebno upravljeni sistemi v prihodnosti.

Kar zadeva vnaprejšnje financiranje in davčne izdatke, imajo ti sistemi vse večji gospodarski pomen in zbujejo vedno večje zanimanje organov oblasti, odgovornih za finančne trge in storitve ali za javni proračun. Odbor za socialno zaščito pa meni, da je pomembna predvsem podrobnejša analiza prispevka, ki ga imajo naložbeni, zasebno upravljeni sistemi pri zagotavljanju ustreznosti in vzdržnosti pokojnin, ter zlasti pojasnitev nekaterih ključnih vprašanj glede naložbenih in zasebno upravljenih sistemov, ki jih je treba razrešiti, če želimo, da bi se ti sistemi v prihodnosti dobro obnesli kot sredstva za socialno zaščito.

Odbor za socialno zaščito je aprila 2008 sprejel poročilo z rezultati raziskave z naslovom „Zasebno upravljeni naložbeni sistemi pokojninskega zavarovanja in njihov prispevek k ustreznosti in vzdržnosti pokojnin“. Odbor je s tem poročilom, ki je bilo namenjeno državam članicam, poskušal poudariti nekatere

ugotovitve o zasebnih naložbenih sistemih pokojninskega zavarovanja.

Čeprav je bil namen poročila opozoriti na morebitna tveganja v zvezi s popolno ustreznostjo vnaprejšnjega financiranja, je sedanja zaskrbljenost glede zasebnih pokojninskih sistemov veliko večja in je povezana z vprašanjem temeljne vzdržnosti. Zaradi nenadnega zmanjšanja knjižne vrednosti sredstev pokojninskega sklada za 15–35 %, ki se je zgodilo zaradi finančne krize v zadnjem četrtletju leta 2008, so se povečale nekatere temeljne ranljivosti vnaprejšnjega financiranja kot sredstva financiranja in resno omajalo zaupanje javnosti v zasebno upravljane sisteme.

Ker je lahko včasih ogroženo celo preživetje tovrstnih sistemov, je postala ključnega pomena ponovna vzpostavitev plačilne sposobnosti sistemov, pri čemer je treba preprečiti, da bi sponzorji

(delodajalci, sindikati, člani) izstopili iz tovrstnih sistemov ali da bi se zmanjšale subvencije (davčni izdatki). Ponovna vzpostavitev plačilne sposobnosti je seveda močno odvisna od tega, ali si bo gospodarstvo opomoglo, vključno s finančnimi trgi. Poleg tega bo treba okrepiti mehanizme, ki omogočajo boljši odziv sistemov na gospodarske pretrese, pri čemer bi bili stroški porazdeljeni med zainteresirane strani. Pogosto bodo potrebne tudi spremembe oblikovanja sistema in naložbenih strategij, s katerimi bodo varčevalci zaščiteni pred tveganji.

S to brošuro želimo izpostaviti nekatera glavna vprašanja, ki jih je treba razrešiti, če želimo, da zasebno upravljani naložbeni sistemi uspešno opravljajo pomembno vlogo pri zagotavljanju ustreznosti in vzdržnosti pokojnin, predvidenih v številnih državah članicah.

Ustrezne in vzdržne pokojnine

Pokojnine so ustrezne, če lahko preprečijo revščino in družbeno izključenost starejših. Upokojencem morajo zagotoviti dostojen življenjski standard in jim omogočiti, da lahko uživajo gospodarsko blaginjo države ter sodelujejo v javnem, družbenem in kulturnem življenju. Če želimo, da bi bile pokojnine družbeno in politično vzdržne, morajo biti ustrezne, in če želimo, da pokojnine ostanejo ustrezne, morajo biti finančno vzdržne. To pomeni, da mora biti financiranje mogoče brez negativnih vplivov na financiranje drugih ključnih vidikov vzdržnih družb. Za zagotavljanje ustreznih pokojnin v prihodnosti bo zaradi hitrega staranja družbe potrebno vzdržno financiranje sistemov pokojninskega zavarovanja. Ustreznost in vzdržnost pokojnin sta torej neločljivo povezani.

Zasebni sistemi pokojninskega zavarovanja

Sistemi pokojninskega zavarovanja se med državami članicami precej razlikujejo, pri čemer se bistveno ne razlikuje le njihova struktura, temveč tudi uporabljena terminologija. Na splošno lahko posamezniki pridobijo pokojnino iz naslednjih sistemov:

1. sistemi obveznega socialnega zavarovanja;
2. poklicni sistemi pokojninskega zavarovanja, ki so povezani s pogodbo o zaposlitvi in večinoma temeljijo na kolektivni pogodbi;
3. individualne pogodbe o pokojninskem varčevanju s ponudniki finančnih storitev, ki so povezane s prostovoljnimi, individualnimi odločitvami.

V tej brošuri izraz „zasebni sistemi pokojninskega zavarovanja“ vključuje vse vnaprej financirane sisteme, ki so upravljani zasebno. Sem spadajo:

- > vsi zakonsko določeni (obvezni) polno financirani sistemi – na primer sekundarni, zakonsko določeni sistemi, kjer so prispevki za socialno varnost preusmerjeni na posamezne račune, ki so upravljani zasebno;
- > dodatni (prostovoljni) naložbeni sistemi – vsa poklicna pokojninska zavarovanja, vključno s sistemi pokojninskih rezervacij in tudi z individualnimi prihranki, namenjenimi za pokojnino, zlasti pokojninska varčevanja, povezana z rentami, niso pa vključeni drugi izdelki za dolgoročno varčevanje. To pomeni, da niso vključeni

rezervni skladi, zbrani v okviru javnih dokladnih sistemov ali individualnih dolgoročnih varčevanj, ki niso ustvarjeni s specifičnim namenom za pokojnine.

Vloga zasebnih sistemov pokojninskega zavarovanja se povečuje ...

V večini držav članic je velika večina vseh pokojnin organizirana znotraj javnofinancnega sektorja, kar ima precej vpliva na javne finance. Do začetka devetdesetih let 20. stoletja so imeli zasebni sistemi pomembno vlogo le v sistemih pokojninskega zavarovanja na Danskem, Irskem, Nizozemskem, Švedskem in v Združenem kraljestvu, kjer je začetna omejitev dokladnih javnih pokojnin na osnovne, pavšalne pokojnine za vse spodbudila nastanek zasebnih sistemov pokojninskega zavarovanja v obliki kolektivnih poklicnih pokojninskih zavarovanj ali v obliki individualnih pogodb za pokojninsko zavarovanje. Toda v zadnjem desetletju pokojninskih reform, ki so bile uvedene zaradi staranja prebivalstva, je veliko drugih držav okrepiło vlogo obstoječih zasebnih sistemov, ali pa so v sisteme pokojninskega zavarovanja uvedle nove elemente vnaprej financiranih, zasebno upravljanih pokojninskih zavarovanj. To se je običajno zgodilo, ker so želele države izboljšati splošno ustreznost pokojnin, tako da so k javnemu znesku dodale zasebno komponento ali kot nadomestilo za znižanje prihodnjih stopenj nadomestil javnih sistemov zaradi reform. Drugi razlogi, ki so jih navedle države članice, pri katerih

zasebno financiranje pomeni precejšen delež (ali pa se vse bolj opirajo na zasebno financiranje), so želja po raznolikosti zagotavljanja prejemkov, povečanje možnosti, večja preglednost in spodbujanje večje odgovornosti posameznikov. Zasebni sistemi pokojninskega zavarovanja so bili običajno diskrecijski in prostovoljni ali neobvezni, v skladu z vrsto prejemka (poklicno pokojninsko zavarovanje) ali individualnim nakupom in prihranki. Ko so zasebni sistemi za pokojninsko zavarovanje dobili večjo uradno vlogo pri zagotavljanju pokojnin, se je povečalo javno urejanje, postopoma pa so se odpravile začetne pomanjkljivosti, zaradi katerih je bilo zlasti vprašljivo, ali jih je mogoče uporabiti kot sredstvo za zagotavljanje socialne zaščite, saj so pogosto povzročili razdrobljeno kritje ter neenake in nezavarovane prejemke.

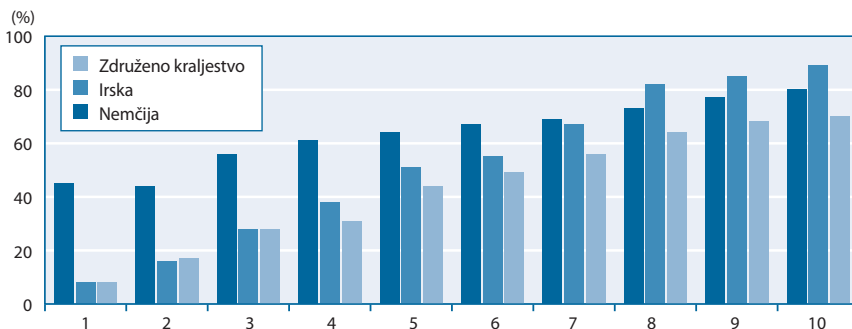
Potem ko je več držav članic (Estonija, Latvija, Litva, Madžarska, Poljska, Romunija, Slovaška in Švedska) nedavno preoblikovalo zakonsko določene sisteme

z uvedbo obveznega sestavnega dela financiranih, zasebno upravljanih sistemov pokojninskega zavarovanja, s katerimi so se dopolnili tradicionalni javni nefinancirani sistemi, je nastala popolnoma nova mešanica javnega urejanja in zasebnega upravljanja evropskih pokojnin, čeprav v večini teh primerov ta prehod še ni končan in je treba sprejeti še nekatere pomembne politične odločitve.

... vendar je raznolika

Sedanja vloga zasebnih sistemov pokojninskega zavarovanja se med državami članicami precej razlikuje, ne le glede njihovega prispevka k skupnemu prejemku upokojenecv, temveč tudi glede stopenj kritja aktivnih članov, zrelosti sistemov in količine zbranih sredstev. Kot je prikazano v spodnji tabeli, je mogoče države članice glede na način in obseg uporabe zasebnih sistemov pokojninskega zavarovanja običajno razporediti v štiri kategorije.

Stopnje prostovoljnega kritja po decilih prihodka

Vir: OECD, „Kritje naložbenih pokojninskih načrtov“ [DAF/AS/WD/PEN(2007)].

Uporaba zasebnih sistemov pokojninskega zavarovanja v Evropski uniji

Države članice je mogoče razporediti v štiri kategorije:	Primeri
države članice, ki imajo majhen delež zasebnega financiranja in tega ne nameravajo spremeniti, čeprav se je odstotek kritja v zasebnih sistemih nekoliko povečal;	Španija, Francija, Luksemburg, Malta
države članice, pri katerih je del pokojninskih prejemkov vedno temeljil na zasebnih, naložbenih sistemih, vendar se je vloga teh sistemov povečala in se še povečuje. Čeprav dokladni sistemi zagotavljajo učinkovito zaščito pred revščino upokojencev, ne bodo nujno zagotovili popolne ustreznosti pokojnin v smislu nadomestnih dohodkov, zato so kombinirani z zasebnimi, naložbenimi sistemi;	Danska, Irska, Nizozemska, Švedska (*), Združeno kraljestvo
države članice, ki nedavno preoblikovale svoje zakonsko določene sisteme tako, da vključujejo delež obveznih naložbenih zasebnih sistemov pokojninskega zavarovanja, ki so jih financirale s prenosom delov splošnih pokojninskih prispevkov iz dokladnega sistema. V večini teh držav bo znaten del ustreznosti pokojnin v prihodnosti temeljil na teh sistemih, ki bodo najverjetneje pripomogli k preprečevanju revščine in k zagotavljanju zadostnega nadomestila prihodka;	Bolgarija, Estonija, Latvija, Litva, Madžarska, Poljska, Romunija, Slovaška, Švedska (*)
države članice, ki imajo sisteme pokojninskega zavarovanja v okviru socialnega zavarovanja, ki temeljijo na prihodkih in dokladnem sistemu, vendar zdaj dele obetanege zadovoljivega kritja namenjajo za razširitev obstoječih ali novo ustanovljenih vnaprej financiranih, zasebnih sistemov pokojninskega zavarovanja.	Belgija, Nemčija, Italija, Avstrija

(*) Švedska je uvrščena v dve kategoriji.

Sedanji skupni prispevek zasebnih sistemov pokojninskega zavarovanja k prihodu upokojenih oseb se znotraj EU precej razlikuje. Zaradi pomanjkanja dogovorjenih ukrepov ter razlik v sistemih in možnosti dvojnega štetja (ko se doda kritje iz različnih virov) na tem področju ni na voljo pripravljenih in primerljivih mednarodnih sklopov podatkov. Zato je težko natančno ugotoviti stopnje kritja in prispevkov.

V veliki večini držav članic največji delež prejemkov upokojencev temelji na zakonsko določenih dokladnih javno upravljanih pokojninskih sistemih. Ker zasebni sistemi pomenijo dodaten prihodek za upokojence, je pomen teh sistemov do neke mere kazalec obsega javnega dokla-

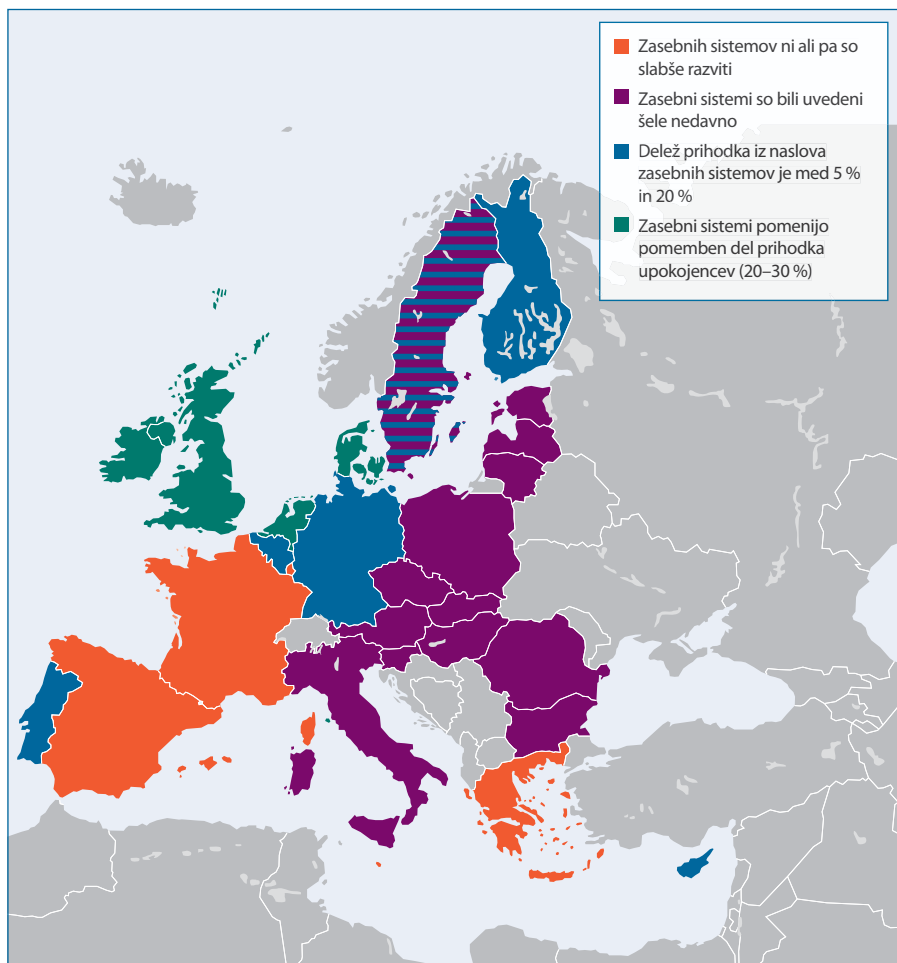
dnega sistema. Toda kjer ti sistemi niso le obvezni, dejavnika, kot sta višina davčnih izdatkov in drugih subvencij ter značilnost sistema odnosov med delodajalci in delojemalci (ključnega pomena za razvoj poklicnih sistemov), tudi precej vplivata na njihovo razširjenost.

Ker je bila večina vnaprej financiranih sistemov uvedena šele v zadnjem desetletju, tak sistem pa dozori šele po 30 do 40 letih (tj. dolžina delovne dobe), ni presenetljivo, da je v večini držav članic prispevek zasebnih sistemov pokojninskega zavarovanja k prihodu sedanjih upokojencev razmeroma majhen. Tudi v državah, kjer so takšni sistemi najbolj razviti, pomeni njihov prispevek zdaj največ tretjino skupnega prihodka upo-

kojencev. Razlog za to je, da pokrivajo le omejen del današnjih upokojujev in da večina tovrstnih sistemov še vedno ni dozorela. Na spodnjem zemljevidu je

prikazano, da je njihova vloga skromna ali skoraj zanemarljiva, vendar bo zaradi nedavnih reform v več državah vedno bolj pomembna.

Prispevek zasebnih sistemov pokojninskega zavarovanja se razlikuje po posameznih državah članicah Evropske unije

Zagotavljanje ustreznosti naložbenih, zasebno upravljanih sistemov

Ko vlade pri zagotavljanju pokojninskih prihodkov dodelijo pomembno vlogo vnaprej financiranim, zasebno upravljanim sistemom, morajo pri oblikovanju sistema upoštevati ključne ranljive točke socialne zaščite. Te vključujejo vidike, kot so stopnje kritja in prispevka, upravljanje več tveganj, povezanih s fazo zbiranja

glavnice in fazo izplačil, vpliv stroškov in potreba po obveščanju, finančno izobraževanje ter spremljanje učinkovitosti sistema. Vsa ta vprašanja je treba rešiti, saj lahko zasebni sistemi šele potem postanejo popolnoma zanesljivo sredstvo za zagotavljanje ustreznosti splošnega pokojninskega paketa.

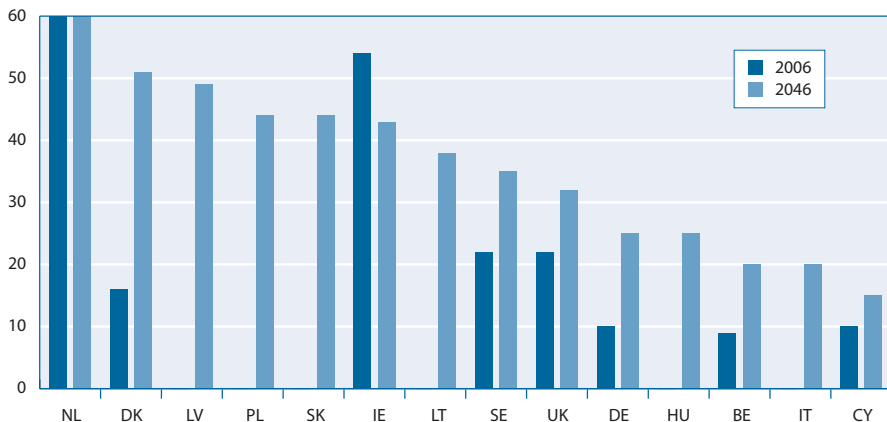
Stopnje kritja in prispevkov

Splošni prispevek zasebnih sistemov pokojninskega zavarovanja k prihodku upokojencev je odvisen od stopnje prispevkov, kritja takšnih sistemov, njihove zrelosti (tj. deleža upokojencev, ki so s sistemom pokrili celotno delovno dobo) ter njihovega pomena v sistemu pokojninskega zavarovanja.

Stopnje kritja in prispevkov zasebnih sistemov bi morale biti odvisne od njihove predvidene vloge v splošnem sistemu pokojninskega zavarovanja. Če želimo, da bi bile ali da bi postale stopnje kritja in

prispevkov ključni sestavni del pokojninskega prihodka za celotno prebivalstvo, morajo biti visoke. Če so le dopolnilo drugim splošnim pokojninskim prejemkom, s katerimi se zagotovijo podobne stopnje nadomestila za vsakogar, potem bi morale biti kritje morda namenjeno le določenemu delu prebivalstva. Če je kritje izbirno za sponzorje in prostovoljno za člane, potem mladi delavci in delavci z nizkim dohodkom najverjetneje ne bodo zajeti v kritje, hkrati pa obstaja velika verjetnost, da bodo ti delavci prekinili plačevanje prispevkov.

Ocenjeni prispevek zakonsko določenih, naložbenih, poklicnih in prostovoljnih sistemov pokojninskega zavarovanja k prejemkom upokojevcev leta 2006 in 2046 (odstotek teoretičnih stopenj nadomestil)

Vir: Študija Odbora za socialno zaščito „Zasebno upravljani naložbeni sistemi pokojninskega zavarovanja in njihov prispevek k ustreznosti in vzdržnosti pokojnin“, 2008, tabela 7.

Višina pokojnin: tvegano področje

Področje ustreznosti pokojnin v sistemu vnaprej financiranih pokojninskih zavarovanj na podlagi prispevkov je povezano z več negotovostmi in tveganji. Zaradi družbenih dogodkov, kot so brezposelnost, bolezen, materinstvo ali dolžnosti v zvezi s skrbstvom (socialno tveganje), lahko osebe, ki so krite, prekinejo svojo kariero in s tem tudi plače-

vanje pokojninskih prispevkov. Lahko se zgodi, da „preživijo“ zbrana sredstva (tveganje dolgoživosti), zaradi inflacije so lahko ogrožene prihodnje pokojnine (tveganje zaradi inflacije) ali pa se lahko donosi nepričakovano znižajo ali postanejo negativni (finančno tveganje). Poleg tega je skupni učinek teh tveganj večji od vsote posameznih tveganj.

Spoprijemanje s tveganjem prekinitve kariere

Večina sistemov pokojninskega zavarovanja je bila tradicionalno zasnovana za moške, ki so delali s polnim delovnim časom in so preživljali celotno družino. Potrebe žensk po pokojnini so se pokrile s prispevki njihovih partnerjev, po smrti moža pa z vdovskimi pokojninami in otroškimi dodatki. Ta pristop je še vedno razviden v osnovnih načelih številnih sistemov pokojninskega zavarovanja, čeprav države članice svoje sisteme vse bolj prilagajajo veljavnemu pravu Skupnosti, vse večjemu deležu žensk na trgu

delu ter prizadevanju po večji enakosti spolov.

V sistemih, kjer so prejemki tesno povezani s prispevki, prekinitve kariere ali precejšnje znižanje pokojninskih prispevkov zbudajo zaskrbljenost glede prihodnje ustreznosti pokojnin. Skupine, pri katerih je zaradi družinskih obveznosti, brezposlenosti ali bolezni višji odstotek prekinitve karier, bodo še posebej prizadete. Zlasti ogrožene so lahko ženske ter nizko-kvalificirana in slabo plačana delovna sila.

Primerjava med sistemi z določenimi pravicami in sistemi z določenimi prispevki

Tveganja za upravičence v naložbenem, zasebno upravljanem sistemu pokojninskega zavarovanja se precej razlikujejo glede na to, ali je sistem zasnovan kot „sistem z določenimi pravicami“ ali kot „sistem z določenimi prispevki“. V sistemu pokojninskega zavarovanja z določenimi pravicami je za finančno tveganje in tveganje dolgoživosti odgovoren sponzor sistema. Pravice za člane običajno temeljijo na formuli, ki je odvisna od prihodkov člana in dolžine delovne dobe. Nasprotno pa so pravice članov v sistemih z določenimi prispevki odvisne izključno od količine zneska, ki sta ga prispevala član in sponzor ter morebitnega donosa te naložbe. V sistemih z določenimi prispevki so zato člani tisti, ki so odgovorni za finančno tveganje in tveganje dolgoživosti.

Sistemi z določenimi pravicami so se običajno uporabljali v starejših poklicnih sistemih, da bi se dosegla enakovrednost s formulo prejemkov za pokojnine državnih uslužbencev. Toda število tovrstnih sistemov se že več let zmanjšuje. Skoraj vsi sistemi, vzpostavljeni v zadnjih 20 letih, so sistemi z določenimi prispevki. To velja za poklicne in tudi za zakonsko določene sisteme. Vse države članice, ki so delež pokojninskega prihodka iz socialne varnosti prenesle v zasebno upravljane sklade z obveznim sodelovanjem, so uporabile sistem z določenimi prispevki.

Prekinitve kariere običajno bolj vplivajo na višino prejemkov v sistemih z določenimi prispevki, kot v sistemih z določenimi pravicami. Razlog za to je, da izračun prejemkov v sistemu z določenimi pravicami ni nujno tako tesno povezan s plačevanjem prispevkov upravičenca, kot pri sistemu z določenimi prispevki.

Sistemi z določenimi prispevki zato zagotavljajo višje prejemke za osebe z daljšo delovno dobo in bolj enakomernimi dohodki. Osebe, ki so bile dalj časa brezposelne ali so iz drugih razlogov prekinile kariero, bodo prejemale nižje pokojnine. V državah članicah, kjer naj bi imele naložbene pokojnine po pričakovanjih v prihodnosti pomembnejšo vlogo, bi se lahko povečala revščina upokojenec v ranljivih skupinah s krajšo delovno dobo in nižjimi prihodki.

Odvisno od natančne vloge, ki jo imajo dodatne pokojnine v sistemu pokojninskega zavarovanja katere koli države članice, je treba na določeni ravni plačati prispevke ali financirati prekinitve karier (zlasti brezposlenost, bolezen/invalidnost, materinski in starševski dopust), da se zagotovi ustreznost končnih pokojnin. Nekatere države so v svoje zakonsko določene naložbene sisteme uvedle „solidarnostne elemente“. Druge so jih

uvedle v poklicne sisteme, na primer z nadomestilom za nekatera obdobja brez aktivne zaposlitve (npr. z državnimi plačanimi prispevki med obdobjem starševskega dopusta ali brezposelnosti). Vendar pa so lahko stroški tovrstnih pravil precej visoki in vplivajo tudi na zaposlitvene spodbude.

V državah članicah, v katerih imajo zasebni sistemi večji pomen, je treba skrbno načrtovati povezavo z minimalnimi prihodki ali splošnimi prihodki med upokojitvijo, ki so odvisni od višine prihodkov. Pokojnina, ki je odvisna od višine prihodkov, lahko nekatere odvrne od varčevanja, saj bi se lahko zaradi dodatnega prihodka od prihrankov zmanjšala njihova upravičenost do prejemkov, ki so odvisni od višine prihodkov. V Združenem kraljestvu so na primer to težavo želeli odpraviti z „varčevalnim kreditom“, tj. postopnim zmanjševanjem dodatnega prejemka, ki nagrajuje varčevanje tistih, ki so upravičeni do dajatev, odvisnih od višine dohodkov. Vendar pa je tovrstna pomoč dražja zaradi večjega kritja. Ker želijo v Združenem kraljestvu spodbuditi uporabo takih sistemov, so se kot del širšega paketa pokojninskih reform preoblikovale tudi pokojnine, s čimer so želeli zagotoviti, da so namenjene pravim osebam in da so stroškovno učinkovite.

Tveganje dolgoživosti: faza izplačil

Organizacija faze izplačil v zasebnih sistemih vpliva na ustreznost prejemkov. Sistem mora biti zasnovan tako, da zagotavlja zadostno zaščito pred inflacijo, omogoča družinsko pokojnino in zagotavlja zaščito pred tveganjem dolgoživosti.

Obstajajo tri osnovne skupine izplačil.

- > **Rente** so najpogosteje uporabljena oblika izplačil v obveznih ali pol-obveznih sistemih pokojninskega zavarovanja z določenimi prispevki. Zagotavljajo redna izplačila upravičencem z zavarovanjem pred biometričnimi tveganji, kot je dolgoživost, obstaja pa tudi možnost zaščite preživelega v primeru smrti, ki temelji na uporabi tabel s pričakovano življenjsko dobo.
- > **Pavšalni zneski** pomenijo enkratno izplačilo upravičencem, pri čemer morajo upravičenci sami poskrbeti,

da bo ta znesek zadostoval za njihove prihodke med upokojitvijo. V številnih državah se lahko državljanji odločijo, da prejemajo celoten ali precejšen del pokojninskih prihrankov v obliki pavšalnega zneska.

- > **Postopni dvigi** pomenijo občasna izplačila, vendar brez zavarovanja pred tveganjem dolgoživosti, postopno pa se manjša tudi razpoložljivi kapital.

Med državami članicami so tudi velike razlike glede na to, ali lahko člani sistema izbirajo med rentami, postopnimi dvigi in izplačili v obliki pavšalnih zneskov. V večini držav, v katerih so zasebni, naložbeni sistemi obvezni, so rente obvezne (npr. v Estoniji in Romuniji). Pri nekaterih poklicnih pokojninah je nujen prevzem rente (npr. na Nizozemskem), drugod pa je mogoče pokojninske prihranke pod določenimi pogoji prevzeti v obliki pavšalnih zneskov (npr. v Združenem kraljestvu).

Pred tveganjem dolgoživosti se je mogoče zaščititi le z rentami

Rente zagotavljajo dosmrtni prihodek, ne glede na življenjsko dobo, in so kot take najzanesljivejši način za zagotovitev dohodka upokojencem. Pogoste so v številnih državah (za nekatere je to edina razpoložljiva možnost), v državah, kjer so izbirne, pa niso tako pogosta izbira, kot bi morda pričakovali. Razlog za to je, da so lahko posamezniki nekoliko kratkovidni glede svoje finančne prihodnosti; predvsem pa podcenjujejo svojo pričakovano življenjsko dobo in se pogosto odločijo za občasna izplačila, saj jim to omogoča, da v oporoki svojim naslednikom zapustijo morebitna preostala sredstva. Pri rentah se lahko preostali sklop izplačil podeduje le med zajamčenim obdobjem (če je

izbrana ta možnost), zato je lahko ta možnost videti manj privlačna. Ker prejemki iz zasebnih sistemov pogosto dopolnjujejo dosmrtno prejemke iz državnih sistemov, se lahko posamezniki odločijo, da bodo dvignili zasebne pokojninske prihranke v obliki pavšalnih zneskov, s čimer se kratkoročno poveča njihova kupna moč. Čeprav je to lahko včasih videti kot smiselna odločitev, bo predvideni prispevek k ustreznosti pokojnine iz naslova zasebnih sistemov po tem dvigu manjkal v pokojninskem paketu. Čeprav je občasna izplačila ali pavšalne zneske včasih mogoče pretvoriti v rente, se ljudje za to redko odločijo, če v to niso prisiljeni. Ker se z vse daljšo življenjsko dobo povečuje tudi nevarnost, da upravičenec preživi denar, ki ga ima na voljo, so rente najprimernejša oblika za zagotavljanje ustreznosti pokojnin.

Iskanje najugodnejše rešitve za finančno tveganje

Stopnje donosa, tj. razmerje med pridobljenimi ali izgubljenimi sredstvi v zvezi z naložbo glede na vloženi znesek, se v daljšem časovnem obdobju precej spreminjajo, kar resno ogroža ustreznost pokojnine. Če so stopnje donosa nižje, morajo varčevalci več let ostati na trgu dela, da dlje prispevajo v pokojninski sklad in tako zagotovijo enako raven prejemkov. Predvidevanja glede dolgoročnih stopenj donosa morajo biti še posebej natančna, da se zavarovancem zagotovijo zadostne informacije o pričakovani višini pokojnine ob upokojitvi, na podlagi česar se lahko odločijo, koliko časa bodo še ostali na trgu dela. V tem smislu so bistvenega pomena dobro delujoči finančni nadzorni organi

in učinkoviti finančnoregulativni okviri. Prihodnji prejemki so odvisni od čistega donosa med „fazo zbiranja kapitala“ in od aktuarskih izračunov, ki določajo prejemke v „fazi izplačil“. Obe fazi sta enako pomembni ter ju je treba zato natančno načrtovati in nadzorovati.

Čeprav so zakonodajalci v večini držav članic sprejeli ukrepe, s katerimi so ublažili naložbena tveganja, so le redki uvedli neposreden mehanizem zagotovil kot zaščito pred naložbenimi tveganji v fazi zbiranja kapitala. Kar zadeva zagotovila v fazi izplačil, se od ponudnikov finančnih storitev vse pogosteje zahteva, da se zaščitijo s pozavarovanjem, ki v primeru neuspeha krije njihove obveznosti.

Ravnesje med tveganjem, varnostjo in dostopnostjo

Ukrepi za zaščito pred finančnim tveganjem niso brezplačni. Strogi ukrepi, usmerjeni v zagotavljanje kratkoročne finančne stabilnosti, imajo lahko negativen vpliv, če je treba za obnovev finančnih rezerv po gospodarski recesiji znatno in hitro povišati višino prispevkov. Zlasti, ker se lahko zaradi tega povečajo stroški dela in zmanjša potrošnja med finančno krizo, kot se je zgodilo na začetku zadnjega desetletja na Nizozemskem.

Vzpostavljanje ustreznega ravnesja med kratkoročno varnostjo sistemov pokojninskega zavarovanja in splošno dolgoročno trpežnostjo sistema pokojninskega zavarovanja ostaja zahtevna naloga za oblikovalce politik in zakonodajalce. V zadnjih desetletjih so ureditve v številnih državah članicah postale bolj ohlapne, da so se z naložbami večjega deleža pokojninskih skladov v bolj tvegano premoženje omogočili večji donosi. Zaradi izgub v sedanji krizi pa so se pojavile zahteve po ostrejših ureditvah glede naložb pokojninskih skladov.

Minimalne donose je mogoče uporabiti za zaščito prihrankov pred naložbenimi tveganji, vendar tovrstna zagotovila niso

brezplačna. Ta so lahko neposredna – plačilo zavarovalnih premij v primeru kapitalskega jamstva – in posredna – prek nižjih splošnih donosov, ker se je ponudnik storitev odločil za konzervativnejšo naložbeno strategijo, ki je usmerjena samo k doseganju cilja, torej k doseganju minimalnega donosa.

Zavarovanje višine prejemkov

Tudi višino prejemkov je mogoče zaščititi pred naložbenim tveganjem tako, da se spremeni struktura portfelja posameznika, ko se oseba bliža upokojitvi. Zato je priporočljivo razviti pristop do naložb po življenjskih obdobjih. S takšno strategijo lahko mlajši državljani izberejo bolj tvegane izdelke z večjo možnostjo zaslužka med življenjsko dobo; nasprotno pa tisti, ki so blizu upokojitve, izberejo izdelke z nespremenljivo obrestno mero, s čimer se izognejo nevarnosti velikih izgub vrednosti sredstev, preden pokojninske prihranke pretvorijo v rente.

Ker se cene rent spreminjajo, lahko mesec, v katerem se sredstva „pretvorijo“ v rente, znatno vpliva na skupno prejete prejemke. Zato je pomembno, da zakonodajalci omogočijo prilagodljivost v časovnem okviru, znotraj katerega je treba sredstva pretvoriti v rente.

Vpliv dajatev in stroškov

Upravni stroški, ki jih imajo pokojninski skladi, lahko pomenijo velik strošek in kot taki močno zmanjšajo višino pokojnine. To je lahko posebej resna težava za delavce z nizkimi prihodki, ki morda težko dosežejo ustrezno višino prejemkov. Za zasebne, naložbene sisteme pokojninskega zavarovanja so upravni stroški ključna spremenljivka, o kateri je treba dobro razmisliti. Razlike v stroških lahko dolgoročno pomenijo velike razlike v višini pokojnine: letni strošek, ki znaša 1 % sredstev, bo na primer po 40 letih znašal kar 20 % skupnih prispevkov. (1) Vlade imajo zato jasno vlogo pri zagotavljanju nizkih stroškov in omogočanju zbiranja ustreznih višin pokojnin v prihodnosti. Vprašanje je torej, kako urediti strukturo taks tako, da se bo ohranilo ustrezno načrtovanje spodbud za osebe, ki prispevajo v sklad, kot tudi za upravitelje sklada. Politike, ki se uporabljajo v državah članicah, segajo od mehkih do strogih ureditev stroškov.

Omejevanje stroškov

Zaradi slabe preglednosti bo le s pregledom ponudbe in posredovanimi informacijami težko zagotoviti nizke stroške. Najverjetneje bodo zato potrebne posebne ureditve, zlasti glede omejitev stroškov. Nekatere države članice so omejile stroške upravljanja ali uvedle kazalce sintetičnih stroškov, na primer Združeno kraljestvo. V drugih državah veljajo omejitve za strukturo stroškov. V Italiji na primer ni dovoljeno podvajanje stroškov upravljanja. Na ta način želijo upravitelje sistemov pokojninskega zavarovanja odvrti od tega, da vlagajo v vzajemne sklade, ki jih upravljajo druga podjetja za upravljanje skladov.

Omejevanje stroškov pa ima lahko tudi negativne posledice. Posredujejo lahko na primer dvoumne informacije o vsebini. Medtem ko lahko na eni strani preprečijo ponudbo izdelkov s prevelikimi stroški na tržišču, lahko hkrati tudi omejujejo konkurenco tako, da določeno raven stroškov, ki pa ni nujno optimalna, označujejo kot „sprejemljivo“.

(1) Če neka oseba varčuje 100 enot valute na leto 40 let, ob koncu delovne dobe to pomeni 4000 enot valute (zaradi preprostosti izračuna sta stopnja inflacije in realna stopnja donosa enaki nič). Če znašajo upravni stroški 1 % sredstev na leto, so skupni stroški po 40 letih približno 720 enot valute. To pomeni, da je višina stroškov, izražena v odstotkih skupnih prispevkov, približno 18 %.

Potrebno je boljše finančno izobraževanje

Z uvedbo naložbenih, zasebno upravljanih sistemov so postali sistemi pokojninskega zavarovanja veliko bolj zapleteni. Posamezniki lahko zdaj izbirajo med različnimi ponudniki sistemov pokojninskega zavarovanja, ponudniki pa jim ponujajo različne možnosti za naložbo njihovih prispevkov. Če želimo, da so sistemi učinkovito načrtovani in da pokojninski trg deluje, morajo uporabniki znati sprejeti ozaveščene odločitve o pokojninskih izdelkih, svojih prihrankih, dolžini delovne dobe in času upokojitve. Ker morajo člani sistemov prevzeti večjo odgovornost za svoje pokojnine, morajo bolje razumeti finančna vprašanja, saj lahko le tako sprejmejo ozaveščene odločitve. Osebe, ki ne poznajo dobro področja financ, najverjetneje ne bodo znale izkoristiti zahtevnejših finančnih ureditev in bodo težje prihranile dovolj sredstev za upokojitev. Osebe, ki ne bodo ustrezno finančno izobražene, da bi se spoprijele z veliko izbiro ali zapletenostjo finančnih ureditev, bodo pri sprejemanju odločitev večinoma pasivne. Pri tem je treba izpostaviti potrebo po samodejnem včlanjevanju in standardnih možnostih za delavce, ki morda niso dovolj motivirani za sprejemanje ozaveščenih odločitev.

Spodbujanje finančnega izobraževanja

Izobraževanje se razlikuje od obveščeniosti, saj izobraževanje združuje obveščeniost s pridobivanjem strokovnega znanja in motivacijo, s čimer se spremeni vedenjski vzorec. Oba načina sta se izkazala za uspešna. Na Irskem so bili bila na

primer sprejeti ukrepi ozaveščanja, da bi se povečalo razumevanje delovanja sistema pokojninskega zavarovanja. Po tem ozaveščanju je se je sočasno povečalo število odprtih osebnih pokojninskih računov, zlasti med ciljno skupino, torej med 25–35-letniki. Z ozaveščenoostjo, skupaj s poznavanjem finančnega področja, se ne izboljša le stanje posamezne stranke, temveč se poveča tudi konkurenčnost na trgu finančnih storitev.

Dve študiji o pobudah na področju zagotavljanja finančnega izobraževanja v državah članicah sta pokazali, da se informacije posredujejo prek najrazličnejših virov, od finančnih nadzornih organov, agencij za opismenjevanje odraslih, svetovalnic glede zadolževanja, socialnih delavcev, združenj na finančnem področju, mikrofinančnih organizacij, predstavnikov potrošnikov, organov za izobraževanje, posameznih finančnih podjetij in stanovanjskih organov. ⁽²⁾ Nacionalni organi so bili opredeljeni kot glavni nosilci tovrstnih pobud.

Evropska komisija je nedavno v svojem sporočilu, v katerem opisuje osnovna načela za posredovanje visokokakovostnih načrtov za finančno izobraževanje, izrazila podporo tovrstnim akcijam. ⁽³⁾ Vzpostavila je tudi spletno mesto „Dolceta“, ki je namenjeno izobraževanju

⁽²⁾ Observatoire du Crédit et de l'Endettement et al., FES (2007), „Boljši dostop do finančnih storitev in finančnega izobraževanja“, poročilo o raziskavi finančnega izobraževanja, april 2007, in Evers in Jung (2007), „Raziskava o načrtih finančnega izobraževanja v EU-27“, november 2007.

⁽³⁾ http://ec.europa.eu/internal_market/financeservicesetail/docs/capability/communication_en.pdf

potrošnikov na posameznih nacionalnih trgih v jezikih Unije.

Boljše obveščanje

Čeprav se navodila in ureditve od države do države precej razlikujejo, obstajajo nekateri jasni trendi, tudi v smislu povečanja preprostosti. Poudarjena je bila zlasti potreba po uporabi preprostejšega jezika, ki ne bi zavajal državljanov (na primer na Irskem in v Španiji).

Informacije morajo biti prilagojene potrebam ljudi in njihovim okoliščinam. Splošna navodila niso ustrezna za vse

posameznike. Če želimo posredovati jasne in preproste informacije, se lahko zgodi, da so informacije tako splošne, da postanejo brezpredmetne. Zato je treba zagotoviti osebno svetovanje, čeprav je to lahko drago in težko izvedljivo.

Pri vsaki vrsti informacij, zlasti pri informacijah, prilagojenih posamezniku, se postavlja vprašanje o odgovornosti. Kdor koli posreduje informacije, je odgovoren tudi za njihovo kakovost in uporabo. Ponudniki teh storitev bodo zato morda neradi posredovali kakršne koli informacije (razen splošnih), ki bi jih bilo mogoče razumeti kot nasvet, da bi se izognili odgovornosti za morebitne nepredvidene posledice.

Vpliv davčne politike

Glavni cilj davčnih olajšav za naložbene, zasebno upravljane sisteme pokojninskega zavarovanja je, da se nagradi zasebno varčevanje, s čimer se zagotovi višji življenjski standard med upokojitvijo, tako z večjim spodbujanjem zasebnega varčevanja kot tudi s prispevanjem h končnemu znesku. Učinkovitost in stroški teh orodij so jasno odvisni od tega, ali se pri tem ustvarijo dodatni prihranki. Več različnih dejavnikov lahko vpliva na pokojninsko varčevanje posameznikov, na primer nasvet finančnih svetovalcev in spodbuda delodajalcev. Znotraj tega okvira veliko držav članic meni, da je davčna olajšava za posameznika pomemben dejavnik pri odločitvi, ali se bo pridružil sistemu pokojninskega zavarovanja in

sodeloval pri njem. Omogočanje tovrstne davčne olajšave pa je lahko drago. Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj (OECD) je napovedala, da se bodo zaradi demografskih sprememb sicer povišali prihodki zaradi obdavčitve pokojnin iz naslova naložbenih sistemov, vendar bodo stroški davčnih olajšav še naprej večji od zbranih prihodkov. ⁽⁴⁾

⁽⁴⁾ Pablo Antolin, Alain de Serres in Christine de la Maissonneuve (2004), „Long-term budgetary implications of tax-favoured retirement plans“ („Dolgoročne proračunske posledice načrtov pokojninskega zavarovanja z davčnimi olajšavami“), Economics Department Working Papers No 393, OECD.

Koristi davčnih spodbud so negotove

Poleg tega ni na voljo jasnih dokazov o učinkovitosti uporabe davčnih olajšav kot sredstva za spodbujanje državljanov pri odločanju za pokojninsko varčevanje. Ni na primer jasno, da davčne olajšave dejansko ustvarjajo dodatne prihranke in ne preusmerjajo obstoječih prihrankov. Če se prihranki le preusmerijo, je davčna olajšava draga in neučinkovita, saj nagraduje varčevanja, ki bi jih ljudje ustvarili tudi brez olajšave.

Druga težava v zvezi z davčno olajšavo je, kdo ima od tega korist, tako z vidika večjih spodbud, kot tudi večjih prihrankov. Dokazi iz pokojninskih načrtov Združenih držav 401(k) kažejo, da se bodo osebe s srednjim in nižjim dohodkom zelo verjetno odzvale na spodbude k varčevanju tako, da bodo „ustvarile nova varčevanja“, medtem ko bodo osebe z visokimi prihodki „prihranke le preusmerile“. ⁽⁵⁾ Čeprav to morda pomeni, da je davčna olajšava bolj namenjena ljudem z nižjimi in srednjimi dohodki, dokazi iz ZDA, Združenega kraljestva in Kanade kažejo tudi na to, da je odstotek vzpostavitve varčevanj višji med osebami z višjimi dohodki (v smislu ravni

sodelovanja in prispevkov). ⁽⁶⁾ Tako se zdi, da so nekateri sistemi davčnih olajšav oblikovani tako, da dajejo prednost osebami z višjim dohodkom, medtem ko lahko zapletenost davčnih olajšav povzroči zmedo. Poleg tega so pogosto neodvisni finančni nasveti dostopni le osebami z višjim dohodkom, na podlagi česar lahko nato v celoti izkoristijo davčno olajšavo.

V nekaterih državah članicah imajo posamezniki s sklenjenim individualnim pokojninskim varčevanjem na voljo dodatne prednosti v obliki neposredne državne podpore (npr. v Nemčiji in Avstriji). Ustrezni prispevki ali znatne subvencije pokojninskih prispevkov omogočajo, da ukrepi dosežejo osebe z nižjimi dohodki, ki morajo privarčevati več, pri čemer manjši varčevalci dobijo več za vloženi denar. Tak sistem je tudi veliko bolj razumljiv in je zato primeren tudi za osebe, ki se ne odločijo za finančni nasvet strokovnjakov.

Zaradi pomanjkanja jasnih dokazov glede finančnih spodbud z davčnimi olajšavami in precejšnjih stroškov za javni proračun morajo države članice pregledati možnosti za davčne olajšave, zlasti glede vplivov na ustreznost in vzdržnost.

⁽⁵⁾ Sheena S. Iyengar, Wei Jiang in Gur Huberman, „How much choice is too much? Contributions to 401(k) retirement plans“ („Koliko izbire je preveč izbire? Prispevki k pokojninskim načrtom 401(k)“).

⁽⁶⁾ Pablo Antolin, Alain de Serres in Christine de la Maissonneuve (2004), „Long-term budgetary implications of tax-favoured retirement plans“ („Dolgoročne proračunske posledice načrtov pokojninskega zavarovanja z davčnimi olajšavami“), Economics Department Working Papers No 393, OECD, junij.

Potrebno je boljše spremljanje

Vedno pogosteje se tveganje prenaša od države na zasebne institucije in posameznike. Takšna strategija je morda finančno smiselna, toda če se izkaže za neustrezno, bo za zagotavljanje ustreznosti ponovno odgovorna država. Zato je treba spremljati razvoj naložbenih pokojnin in njihov možni učinek na ustreznost, države članice pa morajo posredovati bolj primerljive informacije.

Zaradi vse večje pomembnosti zasebnih pokojnin je treba znatno izboljšati orodja za njihovo spremljanje. V nekaterih državah članicah so podatki razčlenjeni po različnih merilih, v drugih pa je pridobivanje in razčlenjevanje podatkov veliko bolj omejeno – zlasti kjer so bili zasebni sistemi uvedeni šele nedavno. Potrebne so obsežne informacije, da bi razumeli celoten vpliv večje odvisnosti od zasebnega pokojninskega varčevanja – zlasti za oceno prihodkov med upokojitvijo v prihodnosti ter prepoznavanje skupin, ki ne varčujejo in lahko zato med upokojitvijo prejemo nižje prejemke.

Relativnega vpliva različnih politik v državah članicah zdaj ni mogoče natančno primerjati. Njihove relativne koristi so zato še naprej neznane. Države bi imele koristi od obsežnejših in primerljivejših informacij, ki bi omogočile boljše razumevanje vpliva njihovih politik in boljše vrednotenje teh politik po začetku njihovega izvajanja.

Za izboljšanje sistema naložbenih pokojnin je potrebno nadaljnje prizadevanje (zlasti na področju zakonodaje). Nujno je treba izboljšati spremljanje razvoja naložbenih pokojnin in njihovih možnih vplivov na ustreznost. Razviti je treba orodja za spremljanje napredka v prihodnosti in bolje oceniti sedanje razmere; zlasti je treba zagotoviti primerjavo nacionalnih podatkov med državami in njihovo zanesljivost (na primer reševanje vprašanja kritja in dvojnega štetja posameznikov, ki sodelujejo v zasebnih sistemih pokojninskega zavarovanja). Pripravljajo pa se tudi neodvisni viri podatkov, ki sta jih predložila predvsem Eurostat in organizacija OECD (glejte razpredelnico).

Viri usklajenih podatkov še niso dokončno izoblikovani

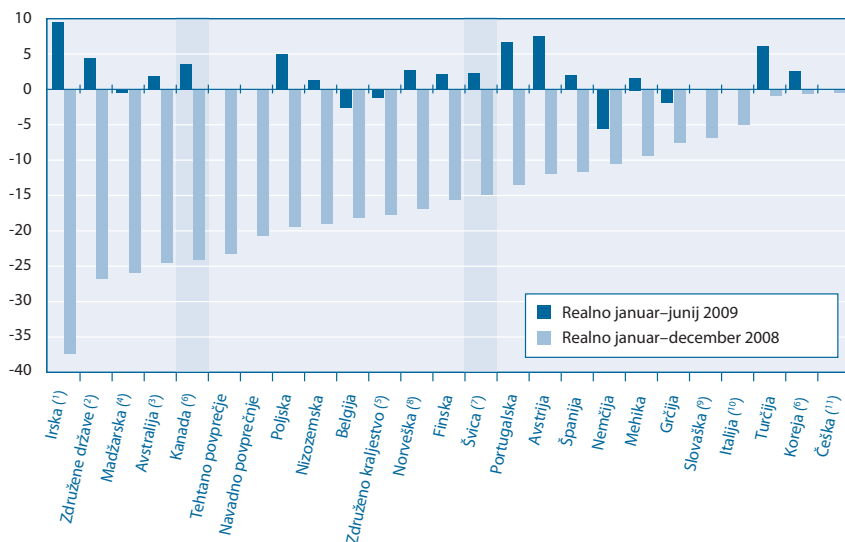
Vir	Razpoložljivi podatki
Eurostat – Evropski sistem integrirane statistike socialne zaščite (ESSPROS)	Odhodki za pokojnine so razčlenjeni na podlagi vrste izplačanih prejemkov, pri čemer so prispevki odvisni od vrste prispevka (delodajalec, vlada, delavci). http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/living_conditions_and_social_protection/introduction/social_protection
Eurostat – strukturna statistika podjetij (SBS)	Poklicni sistemi (razen v Španiji in na Portugalskem, kjer statistični podatki vključujejo poklicne in individualne sisteme) so razčlenjeni na podlagi spremenljivk števila članov, demografije pokojninskih skladov in računovodskih spremenljivk ter spremenljivk internacionalizacije in zaposlenosti. http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/european_business/data/database
Eurostat – statistika Evropske unije o dohodku in življenjskih pogojih (SILC)	Razčlenitev razpoložljivega dohodka (vključno z vsemi vrstami pokojnin in pokojninami preživelih oseb) in spremenljivke individualnih zasebnih pokojnin. http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/living_conditions_and_social_protection/introduction/income_social_inclusion_living_conditions
OECD – globalna statistika pokojnin (GPS)	Za naložbene sisteme pokojninskega zavarovanja, vključno z naložbenimi sistemi in sistemi pokojninskega zavarovanja knjigovodskih rezervacij, in pogodbe o pokojninskem zavarovanju, ki so na voljo na delovnem mestu ali neposredno na maloprodajnih trgih (zasebni sistemi pokojninskega zavarovanja). Vključeni so obvezni in prostovoljni dogovori. Podatki vključujejo sisteme, pri katerih prejemke plača pravna oseba zasebnega sektorja (ki jih je OECD označil kot zasebne sisteme pokojninskega zavarovanja), in tudi sisteme, ki jih plača pravna oseba javnega sektorja. http://www.oecd.org/daf/pensions/gps
OECD – anketa EU 2007	Zagotavlja elemente glede na porazdelitev članstva po statusu (aktivni člani, nekdanji člani in upokojenci) in po skupinah z enakimi dohodki (npr. nižji od povprečne plače, višji od povprečne plače in nižji do dveh povprečnih plač, višji od dveh povprečnih plač), starostnih skupinah ter spolu za nekatere države članice. http://www.oecd.org/document/8/0,3343,en_2649_34111_38958856_1_1_1_1,00.html#contents

Vpliv krize

Vedno večjo pomembnost vnaprej financiranih sistemov v splošnem pokojninskem paketu, kot so jo načrtovale države članice, je bilo mogoče ob sprejetju poročila (april 2008), na katerem temelji ta brošura, prikazati s spodnjim

diagramom. Diagram prikazuje napovedi za kritje in delež prihodka upokojencev, ki naj bi jih imeli vnaprej financirani sistemi v posameznih državah članicah do leta 2050.

Realni donosi naložb pokojninskih skladov v izbranih državah OECD

(1) Stopnja donosa naložb za obdobje od januarja do junija 2009 po ocenah OECD.

(2) Ocena, ki vključuje individualne pokojninske dogovore.

(3) Podatki so navedeni za subjekte, ki jih regulira organ APRA ter imajo več kot štiri člane in vsaj 50 milijonov AUD skupnih sredstev.

Donosnost sredstev je neto prejemek po obdavčitvi, deljeno s povprečnimi sredstvi za določeno obdobje.

(4) Podatki se nanašajo na obvezne pokojninske sklade. Nominalni donos prostovoljnih pokojninskih skladov je 4,63 % (-10,67 % za leto 2008).

(5) Stopnja donosa naložb za obdobje od januarja do decembra 2008 po ocenah OECD.

(6) Podatki se nanašajo na obdobje od januarja do marca 2009.

(7) Podatki se nanašajo na obdobje od januarja do avgusta 2009.

(8) Podatki se nanašajo na izbor, ki je sestavljen iz največjih zasebnih in javnih pokojninskih skladov, kar je približno 80 % zbranih skupnih sredstev.

(9) Podatki se nanašajo na pokojninske sklade iz drugega stebra. Nominalni donos pokojninskih skladov, ki se financirajo iz tretjega stebra, je -0,16 % (-1,93 % za leto 2008).

(10) Podatki se nanašajo na pogodbene pokojninske sklade. Nominalni donos odprtih pokojninskih skladov je 3,0 % (-14,0 % za leto 2008).

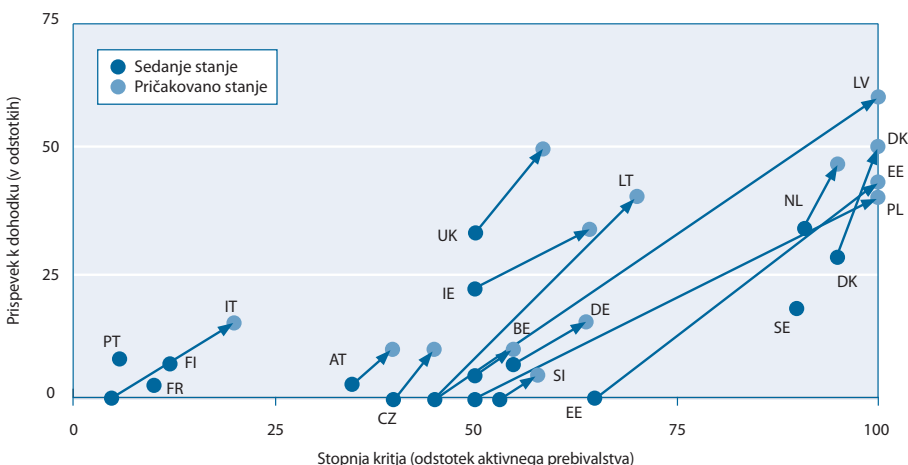
(11) Podatki so ocena. Čisti donos za vlagatelje po dodatnem financiranju upraviteljev skladov je 0,34 % za leto 2008.

Vir: Globalna statistika pokojnin OECD in ocene OECD.

Zaradi nenadnega izbruha velike finančne krize v prvih jesenskih mesecih leta 2008 in poznejše hude gospodarske recesije pa se je močno zmanjšala knjigovodska vrednost sredstev naložbenih sistemov pokojninskega zavarovanja, pri čemer si sistemi še niso v celoti opomogli. Kot je prikazano na zgornjem diagramu OECD, je bil realni donos naložb pokojninskih skladov po Evropi do novembra 2008 že negativen in je znašal od -15 do -35 %.

Zaradi poznejše hude gospodarske recesije in hitrega povečevanja brezposelnosti je bilo težko vzdrževati optimistična pričakovanja, da bodo lahko delavci zaradi hitre rasti ustvarili dodatne naložbene pokojnine zase, hkrati pa financirali pokojnine za svoje starše in stare starše. Več bolj ambicioznih držav je moralo ponovno preučiti svoje načrte in del prispevka za naložbene sisteme začasno prenesti v financiranje dokladnega sistema ter na ta način podaljšati časovni okvir za ustvarjanje pokojninskih skladov.

Napovedi za prihodnost glede kritja in deleža prihodka upokoencev iz naložbenih sistemov v shematiziranem prikazu

Sklepi

S širjenjem vnaprej financiranih zasebnih pokojnin kot dodatka k zakonsko določenim dokladnim sistemom se je prenovila in morda tudi okrepila zmožnost številnih držav članic, da zagotovijo ustrezne in vzdržne pokojnine. Ker sistemi v več državah članicah pogosto niso dokončno oblikovani in niso v celoti optimalni, je mogoče močno izboljšati splošno učinkovitost pokojninskih skladov kot načinov za zagotavljanje socialne zaščite. Kriza je poleg tega razkrila ranljivost naložbenih sistemov zaradi nestanovitnosti finančnih trgov in opozorila, da bi morali oblikovalci politik, zakonodajalci in nadzorniki spodbujati preudarnejše upravljanje pokojninskih prihrankov. Zaradi velike raznolikosti nastalih izgub in še večje raznolikosti v sposobnosti odziva na pretrese se je jasno pokazalo, da so razlike v oblikovanju pokojninskih skladov in naložbenih strategij pomembne. Na podlagi zelo različnih vplivov

v Uniji se lahko naučimo, kako je mogoče izboljšati naložbene sisteme in kako najti ravnovesje med tveganjem, varnostjo in dostopnostjo za varčevalce za pokojnino. Naložbene sisteme v številnih državah je treba zato spremeniti, še nedokončane dele novih obveznih sistemov pa hitro dokončati (na primer varnejše standardne možnosti, spremembe v strukturi portfeljev ob bližnji upokojitvi, določanje omejitve stroškov, pravila za dosmrtno rentno zavarovanje, faza izplačil in možnost odziva na pretrese). Doseganje teh ciljev bo pomemben del ponovne vzpostavitve zaupanja javnosti v naložbene, zasebno upravljane pokojnine in njihovo vzdrževanje. Poleg tega je kriza pokazala, da bi morali biti pokojninski skladi kot ključni dejavniki vključeni v ukrepe za stabilizacijo finančnih trgov. Potreba po boljši pripravi zakonodaje bi tako dobila tudi evropsko razsežnost.

Dodatne informacije	
Generalni direktorat za zaposlovanje, socialne zadeve in enake možnosti	http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=443&langId=en
Celovito poročilo Odbora za socialno zaščito	http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=752&langId=en&moreDocuments=yes
Odbor za socialno zaščito	http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=758&langId=en
OECD	http://www.oecd.org/home
Eurostat	http://epp.eurostat.ec.europa.eu
Dolceta	http://www.dolceta.eu

Evropska komisija

**Zasebni sistemi pokojninskega zavarovanja
Njihova vloga pri ustreznih in vzdržnih pokojninah**

Luxembourg: Urad za publikacije Evropske unije

2010 – 26 str. – 14.8 x 21 cm

ISBN 978-92-79-15199-6

doi: 10.2767/143

Reforme pokojninskih sistemov še potekajo. Države članice se spoprijemajo z izzivom staranja prebivalstva, kar precej obremenjuje trenutne pokojninske sisteme. Ta brošura raziskuje vse večjo pomembnost zasebno upravljanih, naložbenih pokojninskih sistemov.

V tiskani obliki je na voljo v angleščini, francoščini in nemščini, v elektronski obliki pa v vseh drugih uradnih jezikih EU.

Kako do publikacij Evropske Unije

Brezplačne publikacije:

- na spletni strani EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>);
- na predstavništvih ali delegacijah Evropske komisije. Njihovi kontaktni podatki so na voljo na spletni strani <http://ec.europa.eu> ali po faksu +352 2929-42758.

Publikacije, ki so naprodaj:

- na spletni strani EU Bookshop (<http://bookshop.europa.eu>).

Plačljive naročnine (na primer na *Uradni list Evropske unije* ali zbirke odločb sodne prakse Sodišča Evropske unije):

- pri prodajnih zastopnikih Urada za publikacije Evropske unije (http://publications.europa.eu/others/agents/index_sl.htm).

2010
evropsko leto
boja proti
revščini in
socialni izključenosti

www.2010againstpoverty.eu

Vas zanimajo **publikacije** Generalnega direktorata za zaposlovanje, socialne zadeve in enake možnosti?

Lahko si jih prenesete oziroma se nanje brezplačno naročite na spletni strani:
<http://ec.europa.eu/social/publications>

Na spletnem mestu <http://ec.europa.eu/social/e-newsletter> se lahko tudi naročite na brezplačno elektronsko glasilo Evropske komisije *Socialna Evropa*.

<http://ec.europa.eu/social>

www.facebook.com/social europe

Urad za publikacije

ISBN 978-92-79-15199-6

9 789279 151996